

Sokszor megátkoztam ezt a várost, de mindig visszatértem hozzá

Krúdy Gyula Budapestje

Album nagyságú, vonzó címiapú kötet. A címlapon rajz: dámák földet söprő, uszályos ruhában, urak cilinderben, sétapálcával, rikkancsok újságokat lobogtatva. A kötet címe: *Krúdy Gyula Budapestje*. Kiadta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, házi sokszorosításban, ezer példányban. Szövegét Krúdy Gyula műveinek részleteiből összeállította, öt fejezetre osztotta, a kötetet és a fejezeteket a Krúdy-életmű alapos ismeretéről és értéséről tanúskodó bevezetővel ellátta Deveseri Lászlóné.

...mert mindig történik valami

Roppant érdekes kötet. Krúdyt olvashatjuk újra, az eredeti szövegeket, ügyesen válogatva, jól csoportosítva; s megismerhetjük belőle Budapest korabeli életét, napjait és éjszakáit, szokásait és embereit, városképét és egyes épületeit, úgy, mintha akkor éltünk volna. Arról szól ez a könyv, milyen volt a „fiatal Budapest” Krúdy szemével nézve. „A legismertebb regényeiből válogatott részletekkel igyekszünk változatos és valószínű körképet nyújtani a főváros történetének egyik izgalmasabb korszakáról” — írta Deveseri Lászlóné a bevezetőben.

Az első fejezet a „nagyvilágias korát élő” várost mutatja be. „...Az ifjú Budapest nagy, szellős körülvilágával, egyenes, széles avenüvel egy világváros komolyságával és angolbujával él; korán ébred és sohasem alszik, mert az élet rövid, és a nansugarat helyettesíti a villamos lámpa. És aludni nem is igen lehetne, mert mindig történik valami” — kezdődik az első kiválasztott részlet. Idézet *Az aranybánya*-ból. „Lővercseny és mulatók, titkos kávéházak és szerelmek idéződnek fel a lapokon, ma is jól ismert nevek — íróné, újságírókné, politikusoké — tűnnek fel a történetekben. Krúdy mindent tud Budanestről, amit csak tudni érdemes, és mindenki ismer, akit ismerni érdemes. Regényeibe, novelláiba beleszövi saját történetét, érzéseit, véleményét is. Olvashatjuk a Nagy kópé azon részletét is, amelyben a kivetkező mondat szerepel: „Akkor gondoltam először arra, midőn a pesti aszfalra tettem a lábam, gyümölcsszaga volt a Dunának, serés saftos virsli illata a Korona utcának, és a nők tarkabarkaságaikban úgy libegtek előttem, hogy a

szívem meghasaadt utánuk; jön egyszer egy nap, amikor igazán boldog és győzedelmes leszek az idegen, kőarcú városban.” S Krúdy az lett, győzedelmes lett, élete szomorú alakulása, korai halála ellenére is.

Hogy elfogult lett volna Krúdy a várossal? Szerette, de nem volt elfogult vele. Mit is mond Rezeda úr az *Őszi utazás*-ban? „Annyi gazember lakik Pesten — dörmögte barátjának —, hogy istennek kellene annak lenni, aki tudná, hogy ki közöttük a becsületes. A régi betyárvilág-beli Ráday bőséges fogást csinálna az Andrássy úton. Néha, úgy látszik, egyetlen tisztességes ember sincs a városban.” De mindjárt ez után ide kíváncsított a nagy vallomás a *Mit látott Valt Béla* szerelmében és bánatban című regénytrüfijéből: „Sokszor megátkoztam ezt a várost, de mindig visszatértem hozzá, akármilyen messzire voltam. Valamely titokteljes varázsa van Budapestnek, amely azoltnak a nőknek, akik nem érdemlik meg a férfiak szerelmét, és azok bolondok módjára futnak utánuk.”

Mágnás Elza pszegőt iszik

Budapest városrészeit, utcáit, házait láthatjuk a második fejezetben. Igen, szinte láthatjuk magunk előtt, olyan érzékletesek a leírások. A téli Svábhegy, egy ódon kis templom, a Tabán, az új Margit-híd, amelynél a pestiek szerint „valami rejtett huncutságnak” kell lennie, hogy nem megy egyenesen Budára, hanem a szigetnél megtörik, a Belváros azóta eltűnt utcái, a század elejének Nagymező utcája, a Tihany kávéház és a többi „személyes” ismerőseinké lesznek. Krúdyt olvasva mesélni tudunk róluk, részletesen, mintha sokszor jártunk volna rajtuk, illetve bennük.

Alakokat idéz a harmadik rész, az uralkodó osztály rétegeinek képviselőit éppúgy, mint az utca embereit, egészen a kottokig. Képviselők és löversenyen meggazdagodók „mutatkoznak be” Krúdy olvasóinak. Szinte elénk jön a lapokon „az utolsó népszerű ember”, Podmaniczky Frigyes báró. Kereskedőkkel, szerkesztőkkel ismerkedhetünk. Budai szőlősgazdával és ferencvárosi polgárokkal. Panaszkodó öreg pincérek, fiákeresek, elcsapott szokék között for-

golódhatunk. S ez a kavalkád folytatódik a negyedik részben is. Szerelmespárok, találgára siető asszonyok surrának csendes utcácskákban, színesznők tűnnek fel, Mágnás Elza pezsgőt iszik, s a Rezeda Kázmér szép életnek Esperesét Molnár Ferenc, Ady Endre, Révész Béla, Mikes Lajos látogatják, az Andrássy út egyik mellékutcájában, a „Barátságos Ház”-ban.

Ziza kisasszony a masamód

A „széphölgyek” kapták az utolsó fejezetet. Krúdy a dámákat éppen olyan jól ismerte, mint az „éjszaka virágait.” Józán kereskedők kicsapongó feleségeiről, szeretőket tartó polgárasszonyokról, s a szerelem megalázottairól szólnak ezek a részletek. De találkozhatunk kis varrólányokkal is, és megismerkedhetünk Ziza kisasszonnyal, a masamóddal, aki csendesen élt boltcskájában. „kalap-skatulyái és kanárija között” osztva meg minden idejét. Nem maradt ki a válogatásból az *Asszony-ságok díla* meghatározó alakja, Natália sem. De lelte ott az *Aranyidő* Máriaia is, aki „a kor nőjött a lehetőségeket akarja birtokba venni” a fejezet előszavának megfogalmazása szerint. A fiatal Mária, aki „körülbelül tizenhárom esztendőskorában már tudta, hogy kiknek tulajdonai a házak az Andrássy úton, és kiknek van a legtöbb telke a Városligetben.” Aki „együtt növekedett Pesten az újjgazdagokkal, és azok érdekelték minde- nek fölött, akik az új palotákat építik...”

Egyet kell értenünk a kötet előszavával, amikor azt mondja, hogy Budapest történetének a kiegyezés utáni alakulásáról nem lehet igazán pontos fogalmat alkotni Krúdy írásainak ismerete nélkül. Akik sokat olvastak Krúdyról, azok is találhatnak ebben az összeállításban nekik új részleteket. S az ő kezük is, meg a Krúdyval netán most ismerkedőké is az eredeti Krúdy-művek felelő mozdul ennek a válogatásnak az elolvasása után, mert e részletekbe belekóstolva, kíváncsiak lesznek az egészre. Ebben van igazán nagy ereje a Krúdy Gyula Budapestje című összeállításnak, s ezért gondolom, kevésnek az ezer példányt, amennyiben megjelent.

Mátyás István